

doc. PhDr., Mgr. Janka Bursová, PhD., MBA., LL.M.

Katolícka univerzita v Ružomberku, Teologická fakulta Košice, pracovisko Teologický
inštitút spišské Podhradie

jbursová@gmail.com

Oponentský posudok habilitačnej práce

Meno uchádzačky habilitačného konania: PhDr. PaedDr. Filip Gerec, PhD., MBA., MPH.

Miesto habilitácie: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava.

Názov habilitačnej práce:

**Sebaúčinnosť ako konštrukt v príprave študentov sociálnej práce
a možnosti využitia koučingu v profesijnej praxi**

Vedný odbor: Sociálna práca

1. Aktuálnosť zvolenej témy

Autor si vybrala tému habilitačnej práce, ktorá je vysoko aktuálna v podmienkach Slovenskej republiky, kde sa zaoberá sebaúčinnosťou ako kľúčovým psychologickým a profesijným konštruktom v príprave študentov sociálnej práce. Skúma možnosti integrácie vybraných koučingoch prvkov do ich budúcej profesijnej praxe.

V súčasnosti je vytvorený určitý tlak v rámci erudovanosti, znalosti legislatívy, sociálnej politiky pre zvládanie náročnej profesie, ktorú vykonávajú. V sociálnej práci je sebaúčinnosť dôležitá nielen vo vzťahu k samotným študentom ako budúcim odborníkom, ale aj vo vzťahu ku klientom, ktorých sociálny pracovník podporuje pri aktivizácii, rozhodovaní a hľadaní riešení.

Ciele práce a splnenie cieľov

Za hlavný cieľ práce si autor stanovil teoreticky, empiricky rámec a aplikačne analyzovať sebaúčinnosť študentov, zhodnotiť ich postoje k využiteľnosti koučingu ako podporného rozvojového prístupu. Stanovený cieľ autor splnil.

Práca je spracovaná v rozsahu 159 strán s prílohami. V úvode sa autor zaoberá problematikou prípravy študentov sociálnej práce na výkon povolania. Autor sa koučingu venuje v akademickom prostredí ako aj v priamej praxi. Z pozície akreditovaného kouča sa systematicky zaoberá aplikáciou týchto princípov vo vzdelávaní a pomáhajúcich profesiách rovnako je

zodpovedným riešiteľom projektu, ktorý je zameraný na implementáciu koučingu do edukačného prostredia. V prvej kapitole autor zdôrazňuje význam prípravy budúcich sociálnych pracovníkov, osvojenie teoretických poznatkov a metodických postupov ale aj rozvoj osobnostných, komunikačných, reflexívnych a sebaregulačných kompetencií. Práve preto je potrebné venovať pozornosť tomu, ako sa študenti sociálnej práce pripravujú na výkon profesie a aké faktory môžu podporovať ich schopnosť zvládať náročné profesijné situácie. Podľa autora osobitné miesto má konštrukt sebaúčinnosti, ktorý predstavuje významnú psychologickú premennú súvisiacu s tým, ako jednotlivec vníma vlastnú schopnosť zvládať úlohy, prekážky a záťažové situácie. Sebaúčinnosť je dôležitá nielen vo vzťahu k študentom ale aj k odborníkom a klientom v rámci profesionálnej pripravenosti.

Koučing je v práci chápaný nie ako náhrada sociálnej práce, ale ako súbor vybraných princípov a komunikačných prvkov, ktoré môžu byť za určitých podmienok využité pri podpore autonómie, zodpovednosti, sebareflexie a aktívneho zapojenia klienta. Zároveň autor zdôrazňuje, že využívanie koučingových prvkov v sociálnej práci musí rešpektovať odborne, etické a metodické hranice profesie a jeho využitia v sociálnej práci. Profesijnú prípravu študentov chápe ako komplexný proces rozvoja odborných vedomostí, zručností, osobných predpokladov využívaných v praxi ako aj kvalifikačné predpoklady a vzdelávanie. Po ukončení vysokoškolského vzdelávania sociálni pracovníci by v procese vzdelávania mali pokračovať. Autor v práci komparuje skutočnosti v rámci Českej republiky. V medzinárodnom prostredí sa regulácia sociálnej práce realizuje prostredníctvom registrácie, ochrany profesijného titulu, certifikácie a licencovania, ktoré definujú rozsah praxe, kvalifikačné požiadavky a zodpovednosť ako je (vymedzenie profesie, rozsah činností, vzdelávanie, štandardy, systém zodpovednosti, kontrolne mechanizmy) a pod. Porovnáva regulačné prvky medzi krajinami ako je Slovensko, Česká Republika, Albánsko, Thajsko, USA v rámci širšieho rámca.

Napr. schopnosť aplikovať teoretické poznatky v práci s klientmi, porozumenie sociálnym systémom a politikám, schopnosť pracovať na mikro, mezzo a makro úrovni, reflexívne a etické uvažovanie, výskumne a analytické kompetencie.

Autor sa zaoberá vzdelávacími aktivitami, ktoré rozvíjajú osobné a komunikačné predpoklady podľa typu aktivít, cieľa a prínosu pre študentov. Terénna a praktická príprava umožňuje ponoriť sa do reálnych situácií. Prax následne poskytuje priamy kontakt s klientmi, rodinami, komunitami, možnosť aplikovať teoretické, právne a vedecké poznatky v hodnotení situácií, manažmente rizík, plánovaní, v rozvoji sebavedomia, v používaní nadobudnutých zručností, supervíziou kvalifikovaného sociálneho pracovníka. Porovnáva aké sú konkrétne aktivity v Indii, Fínsku, Severnom Írsku. Autor komparuje a analyzuje rôzne výskumy v rámci danej

témy práce, kde študenti sú súčasťou výskumných tímov pod vedením akademických sociálnych pracovníkov. Odborná prax podľa autora je kľúčovým priestorom, kde sa študenti učia aplikovať teóriu, rozvíjajú dôveru vo svoje schopnosti formujú profesijnú identitu.

Sebaúčinnosť významne ovplyvňuje správanie, úsilie, vytrvalosť pri prekážkach, spôsob myslenia ale aj emocionálne reakcie. Autor uvádza že jednotlivci s vyššou sebaúčinnosťou iniciujú copingové správanie, zotrvávajú v ňom pri neúspechu a využívajú adaptívne stratégie ako plánovanie, pozitívna reinterpretácia či aktívne vyhľadávanie podpory. V oblasti rozhodovania a karietového vývinu sa sebaúčinnosť ukazuje ako významný prediktor očakávaní výsledkov a profesijnej adaptácie. Autor upriamuje pozornosť na rozsiahly výskum v akademických prostrediach, ktorý ukazuje, že sebaúčinnosť patrí medzi najkonzistentnejšie prediktory učenia, motivácie, vytrvalosti a výkonu. Sebaúčinnosť ma aj kolektívny rozmer. Autor sa usiluje o teoretické ukotvenie koučingu, pričom argumentuje, že presun zodpovednosti za rozhodovanie späť na klienta či študenta je nevyhnutným predpokladom pre jeho trvalý osobnostný a profesijný rast.

Koučing sa naprieč pomáhajúcimi profesiami a u rôznych autorov opisuje ako vzťahovo orientovaný, cieľovo zameraný a dôkazmi podopretý prístup, ktorý podporuje dosahovanie cieľov, posilňovanie kompetencií a sebestačnosti klienta.

Koučing možno v sociálnej práci chápať ako partnersky, rozvojovo orientovaný nedirektívny prístup, zameraný na ciele, zdroje a autonómiu klienta a v rámci vzdelávania ide o osvojenie teoretických poznatkov a rozvoj praktických kompetencií, aktívny prístup a zodpovednosť.

Je veľmi dôležité si uvedomiť, že tvorba profesionálnych kompetencií na prácu s koučingovými technológiami zahŕňa teoretickú a psychologickú prípravu, nácvik praktických zručností napr. (aktívne počúvanie, emočná inteligencia, sebareflexia, sebaregulácia, odolnosť voči stresu, budovanie organizačnej kultúry) a pod. Rovnako uvádza hranice alebo riziká medzi koučovaním, terapiou a sociálnou prácou. Autor v práci uvádza aj množstvo štúdií, ktoré skúmajú skúsenosti sociálnych pracovníkov, ktoré môžu významne obohatiť profesijnú prax.

2. Metódy spracovania práce

- Literárna metóda (štúdium odbornej literatúry, časopisy, zahraničná literatúra),
- Logické metódy (analýza, syntéza, indukcia, dedukcia, porovnanie),
- Autor na kvantifikáciu latentného konštruktú použil celosvetovo uznávanú štandardizovanú škálu *General Self-Efficacy Scale* (autorov Schwarzera a Jerusalema) pozostávajúcu z 10 položiek sýtiacich jeden spoločný faktor. Respondenti posudzovali mieru súhlasu s jednotlivými tvrdeniami (napr. „*Vždy dokážem vyriešiť náročné problémy, ak sa dostatočne snažím.*“) na 4-bodovej Likérovej škále.

- Zisťoval postoj k využiteľnosti koučingu prostredníctvom autorského dotazníkového bloku obsahujúceho 15 položiek sytených na 5-bodovej Likértovej škále
- Zisťoval štatisticky významné rozdiely medzi podsúbormi a analyzoval asociačné vzťahy vo vnútri skúmaného súboru. Zistenia štatisticky overoval.

3. Výsledky habilitačnej práce

Realizovaný výskum priniesol viaceré teoretické, empirické a aplikačné prínosy. Teoretický prínos výskumu spočíva v syntéze súčasných domácich i zahraničných poznatkov. Prezentácia výsledkov nadväzuje v troch krokoch: od základného deskriptívneho zmapovania sledovaných konštruktov (všeobecnej sebaúčinnosti a postojov ku koučingu) vo výskumnom súbore, cez identifikáciu asociačných väzieb medzi premennými, až po komparáciu rozdielov, ktoré sú determinované vybranými sociodemografickými a akademickými znakmi respondentov. Ku každej výskumnej otázke je pripojené exaktne matematické vyhodnotenie doplnené o grafickú vizualizáciu dát a nadväzujúce výskumne konštatovanie. Výsledky práce uvádza autor v tretej kapitole a diskusii, kde prezentujeme komplexné výsledky výskumu, kde hlavným zámerom empirického šetrenia bolo nielen zmapovať úroveň všeobecnej sebaúčinnosti budúcich sociálnych pracovníkov a preskúmať ich postoje a pripravenosť na implementáciu koučingových prvkov do profesijnej praxe a pretransformovať získané dáta do širšieho odborného kontextu. Výsledky prezentované v habilitačnej práci sú vo vysokom podiele študentov sociálnej práce, ktorí deklarujú skúsenosť s koučingom alebo jeho prvkami. Tento jav je v súlade s trendmi zaznamenanými v širšom medzinárodnom kontexte. Dokonca sa koučing stáva čoraz bežnejšou súčasťou vzdelávacích a profesijných trajektórií v pomáhajúcich profesiách.

Koučing je zároveň prezentovaný ako nástroj rozvoja sebareflexie, profesijnej identity i komunikačných kompetencií v kľúčových oblastiach pre efektívnu prácu v pomáhajúcich profesiách, preto je potrebné reflektovať aj širší spoločenský diskurz o úlohe koučingu vo vzdelávaní a profesijnom rozvoji. V rámci profesijne využiteľných kompetencií je preto z nášho pohľadu nevyhnutne posilniť integráciu kvalitných vzdelávacích stratégií orientovaných na prepojenie teórie s praxou a podporu sebareflexie budúcich sociálnych pracovníkov.

Výsledky autorovho výskumu sú veľmi pozitívne, naznačujú, že študenti sociálnej práce hodnotia využiteľnosť koučingových prvkov vo všetkých troch sledovaných dimenziách a to: (prínos pre klienta, vlastná schopnosť aplikácie a potreba vzdelávania a ohraničenia).

Skutočne zvládnutie koučovacích techník si vyžaduje systematicky tréning, supervíziu a kontinuálne vzdelávanie. Zahranične výskumy však zároveň upozorňujú na potrebu

systematickejšieho začlenenia tréningu koučingu do kurikula vrátane supervízie a kontinuálneho hodnotenia kompetencií absolventov.

Z hľadiska profesijnej identity je možné predpokladať, že osvojovanie si koučovacích techník môže prispievať k väčšej flexibilitě profesionálov v pomáhajúcich odboroch. Výskumy ukazujú, že kombinácia tradičných metód sociálnej práce s prvkami koučingu vedie k obohateniu profesijnej identity a umožňuje lepšie reagovať na meniace sa potreby klientov.

Výsledky výskumu možno prepojiť s potrebou systematickejšieho začlenenia tréningu koučovacích prvkov do prípravy študentov sociálnej práce.

Významnosť korelácie naznačuje, že študenti s vyššou mierou všeobecnej sebaúčinnosti majú tendenciu pozitívnejšie hodnotiť využiteľnosť koučingu v praxi, pričom sila tohto vzťahu je slabá. To znamená, že sebaúčinnosť predstavuje len jeden z viacerých faktorov ovplyvňujúcich postoje ku koučingu.

Z pohľadu teórie možno predpokladať, že vyššia sebaúčinnosť u študentov súvisí s väčším záujmom o aktívne učenie sa novým prístupom a s ochotou participovať na rozvojových aktivitách. Koučingové prvky sú často vnímané ako nástroje podporujúce autonómiu klienta, prácu s cieľmi či sebareflexiu, čo sú kompetencie blízke konceptu sebaúčinnosti.

Z metodologického hľadiska je potrebné zdôrazniť limity korelačných analýz, kde samotný zistený vzťah možno chápať ako asociáciu, nie ako kauzálny efekt. Nemožno tvrdiť, že vyššia sebaúčinnosť spôsobuje pozitívnejší postoj ku koučingu; rovnako platí, že priaznivé postoje ku koučingu nemusia automaticky viesť k zvýšeniu sebaúčinnosti.

Praktická skúsenosť umožňuje študentom konfrontovať svoje predstavy s realitou klientskych situácií a rozvíjať reflexivitu potrebnú pre adaptabilnú aplikáciu naučených techník. Význam systematického vzdelávania študentov sociálnej práce v oblasti koučingových princípov je preto nepochybné. Samotné kurikularne začlenenie týchto tém môže byť dôležitým predpokladom pre budovanie profesijnej sebaistoty.

Systematické začlenenie koučingových princípov do prípravy študentov sociálnej práce by malo byť sprevádzané dorazom na praktickú aplikáciu pod dohľadom skúsených odborníkov. Takýto prístup umožňuje nielen internalizáciu teoretických vedomostí, ale aj rozvoj kritického myslenia a reflexivity potrebných pre bezpečné a efektívne využitie koučingových techník v praxi.

Z pohľadu aplikácie do pedagogickej praxe je dôležité zdôrazniť systematickú podporu rozvoja sebaúčinnosti počas celého obdobia štúdia. Efektívne stratégie zahŕňajú reflektívne učenie založené na reálnych skúsenostiach z praxe, pravidelnú supervíziu a poskytovanie konštruktívnej spätnej väzby.

Dôležitým aspektom je odborne vedenie, prakticky nácvik, reflexia a spätná väzba sú podstatné pre skutočne osvojenie si princípov koučingu.

Empirické poznatky z oblasti vzdelávania dospelých potvrdzujú skúsenosti, učenie a kontakt s reálnymi klientmi, čo vedie k posilneniu presvedčenia o vlastných schopnostiach zvládať náročné situácie. Význam rozvoja sebaúčinnosti v kurikule sociálnej práce je nesporný. Vo vzdelávacom procese preto odporúčame klásť rovnaký dôraz na budovanie sebadôvery ako na tréning schopnosti, sebareflexie, sebakorekcie a konštruktívneho spracovania spätnej väzby.

Predkladaná habilitačná práca komplexne analyzuje sebaúčinnosť ako fundamentálny psychologický a profesijný konštrukt v príprave študentov sociálnej práce, pričom tento fenomén uviedla do súvislosti s možnosťami aplikácie koučingových postupov v ich budúcej praxi. Práca teoreticky, empiricky a aplikačne ukotvila sebaúčinnosť ako kritický konštrukt v príprave budúcich odborníkov a kriticky zhodnotila potenciál koučingu v ich profesijnom inštrumentáriu. Výsledky jasne deklarujú, že sebaúčinnosť a koučingové techniky predstavujú mocné, odborne, náročné nástroje.

Práca je veľmi kvalitne spracovaná.

5. Bibliografia a prínos pre ďalší rozvoj vedy

Dostupná literatúra a literárne pramene sú vhodne zvolené. Citačná norma je dodržaná. Práca prináša konkrétne zistenia v rámci danej témy práce.

Otázky

1. Ako vnímate využiteľnosť Koučingových prvkov?
2. Podľa Vašich zistení aká úroveň je sebaúčinnosti u študentov?

Záver

Pozitívne hodnotím splnenie kritérií kladených na habilitačné konanie, predložená habilitačná práca spĺňa kritéria kladené na daný typ práce.

Odporúčam pokračovať v habilitačnom konaní PhDr. PaedDr. Filipa Gereca, PhD, MBA., MPH.